

**Suomen Arkkitehtiiton
linjauksia 2022**

**ARKKITEHTUURI-
KILPAILUT**

SAFA

Suomessa on 150 vuoden kokemus arkkitehtuurikilpailujen järjestämisestä. Safa toimii kilpailuissa asiantuntijana, neuvoo järjestäjiä hankkeen läpiviennissä ja tarjoaa käyttöön viestintäkanavat, joiden kautta tavoitetaan koko suomalainen arkkitehtikunta.

SAFA

Arkkitehtuurikilpailujen linjapaperi

Hyväksytty Suomen arkkitehtiliiton hallituksen
kokouksessa 13.9.2022.

1. YLEISTÄ

ARKKITEHTUURIKILPAILUJEN MERKITYKSESTÄ

Safan strategisena tavoitteena on edistää arkkitehtuuria osana luovaa suomalaista kulttuuria ja taloutta, kasvattaa yhteiskunnallista kiinnostusta arkkitehtuuriin sekä tukea ja kannustaa jäseniä toteuttamaan ihmisen ympäristösuhdetta ja yhdyskuntarakenteita parantavan rakennustaiteen tavoitteita.

Safa haluaa edistää jäsenistönsä mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun, vaikuttamiseen sekä ammattitaidon kehittämiseen arkkitehtuurikilpailujen kautta. Suomessa on järjestetty arkkitehtuurikilpailuja lähes 150 vuotta. Arkkitehtuurikilpailujen avulla on toteutettu suuri osa Suomen merkittävistä rakennuksista ja laajemmista alueista, kuten Kansallismuseo, Metso-kirjasto ja Olympiastadion sekä Töölön, Tapiolan ja Katajanokan kärjen asemakaavat. Kilpailuilla on ollut huomattava vaikutus suomalaisen rakennustaiteen ja kaupunkisuunnittelun kehitykseen.

Arkkitehtuurikilpailut ovat tärkeä väline kauniin, kestävän, toimivan ja viihtyisän elinympäristön säilyttämiseksi ja kehittämiseksi. Arkkitehtuurikilpailut toimivat hankinnan muotona, jossa laatutekijät korostuvat avoimella, oikeudenmukaisella, luotettavalla ja selkeällä arviointimenetelmällä. Safa on mukana kilpailuissa, joissa nämä tavoitteet toteutuvat. Arkkitehtuurikilpailujen järjestämiseen kannustavat useat rakennettua ympäristöä koskevat ympäristö- ja kulttuuripoliittiset linjaukset ja päätökset, kuten EU:n Davosin julistus hyvästä rakennuskulttuurista ja New Bauhaus Initiative -hanke sekä Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma (Apoli).

Arkkitehdin ammattieettisissä periaatteissa (SAFA 2020) tuetaan kilpailutoimintaa ja mainitaan, että arkkitehti suosii toimeksiantojen kilpailutuksessa laadullisten tekijöiden painotusta ja arkkitehtuurikilpailuja.

SAFAN ARKKITEHTUURIKILPAILUJÄRJESTELMÄ

Safan arkkitehtuurikilpailujärjestelmä on hyvämaineinen ja laajasti tunnustettu. Safan kilpailusäännöissä esitetyt oikeusturva- ja laatuksiteerit ovat pitkäaikaisen ja jatkuvan kehitystyön tulos, joissa huomioidaan sekä kilpailun järjestäjien että osallistujien edut.

Safan kilpailut jaetaan muodoltaan kaikille avoimiin yleisiin kilpailuihin, joihin saa osallistua vapaasti, ja kutsukilpailuihin, joihin järjestäjä valitsee osallistujat etukäteen. Molempia kilpailumuotoja voidaan käyttää julkisten hankintojen lainsäädännön mukaisina suunnittelijan valintamenettelyinä.

Yleiset ja kutsukilpailut voivat ollaan luonteeltaan idea- tai suunnittelukilpailuja. Ideakilpailussa etsitään näkemystä erilaisista vaihtoehdoista yleisemmällä tasolla. Suunnittelukilpailuissa haetaan valmiimpia suunnitelmia, joilla yleensä tähdätään toteutukseen ja jatkokehitykseen. Arkkitehtuurikilpailun voi järjestää myös kaksivaiheisena tai suppeana.

Safa voi tarjota asiantuntijuutta myös muihin hankintamenettelyihin, joissa tarvitaan arkkitehtonista laatu-arviointia ja jotka sisältävät arkkitehtuurikilpailuun verrannollisia elementtejä. Kilpailutoimintaa hoitaa vuonna 1947 perustettu kilpailutoimikunta, entinen kilpailuvaliokunta, jossa on ammattikunnasta monipuolinen edustus. Vuodesta 1963 Safan toimiston henkilökuntaan on kuulunut kilpailuista vastaava asiantuntija.

Kilpailutoiminnan työskentely on sujuvaa ja edistää hankkeita huomioiden kilpailujen strategiset tavoitteet. Käsittelyssä kunnioitetaan eri osapuolten asiantuntijuutta sekä läpinäkyvää valmistelua ja demokraattista päätöksentekoa.

2. ARKKITEHTUURIKILPAILUILLA LAADUKASTA YMPÄRISTÖÄ JA ARKKITEHTUURIA

Arkkitehtuurikilpailujen päämääränä on kaunis, kestävä, toimiva ja viihtyisä elinympäristö. Kilpailuilla tuodaan esiin monipuolisia näkökulmia sekä tutkitaan ja arvioidaan vaihtoehtoisia ratkaisuja erilaisiin kysymyksiin rakentamisen ja rakennetun ympäristön osa-alueilla. Arkkitehtuurikilpailujen avulla kilpailun järjestäjä saa monipuolisen valikoiman vaihtoehtoisia suunnitteluratkaisuja päätöksenteon tueksi.

ARKKITEHTUURIKILPAILUT TUOTTAMAAN KESTÄVÄÄ YMPÄRISTÖÄ

Arkkitehtuurikilpailuissa hyödynnetään ja tehdään näkyväksi arkkitehtien asiantuntemusta kestävien, toimivien ja viihtyisien ympäristöjen ja rakennusten kehittämisessä.

Safa edistää kulttuurisesti, sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä ympäristöstä mukaisten lähtökohtien ja tavoitteiden huomioimista jo kilpailujen valmisteluvaiheessa. Safa tarjoaa järjestäjien käyttöön kilpailujen kestävyyskriteerit.

Arkkitehtuurikilpailuilla voidaan tutkia ja jakaa tietoa kestävästä uusista ratkaisumalleista, ja edistää niihin liittyvää suunnittelutapojen muutosta.

RAKENNUSKULTTUURI KEHITTYY KILPAILUJEN AVULLA

Arkkitehtuurikilpailu on työkalu arkkitehtuurin muotokielen ja ilmaisun kehittämiseksi ja uudistamiseksi rakennus- ja kaupunkisuunnittelussa.

Safa edistää sellaisten kilpailujen järjestämistä, joissa olevan ympäristön arvot nähdään voimavaroina. Arkkitehtuurikilpailujen avulla saadaan vaihtoehtoisia ja vertailukelpoisia ratkaisuja alueiden suunnitteluun, korjaus- ja täydennysrakentamiseen sekä olevan rakennuskannan potentiaalın osoittamiseen ja uusiin käyttötarkoituksiin liittyviin kysymyksiin.

3. SAFA MONIMUOTOISTUVASSA KILPAILU-KULTTUURISSA

Safan arkkitehtuurikilpailuista suuri osa on perinteisesti käsitellyt julkisten rakennusten suunnittelua tai kaupunkisuunnittelun ideointia. Kilpailujen kirjo laajenee ja tarpeet kilpailujen järjestämiselle monipuolistuvat. Vastatakseen uusiin haasteisiin Safa kehittää ja arvioi erilaisiin kilpailuihin liittyviä käytäntöjä edistääkseen arkkitehtuurin laatukriteereitä painottavia kilpailuja.

Yleiset kilpailut ovat merkittävien kilpailumuoto Safan strategisten tavoitteiden toteutumisen kannalta. Yleisen kilpailun järjestäjä saa arvioitavakseen useita aidosti erilaisia vaihtoehtoja. Yleiset kilpailut ovat myös ammattikunnan etu: ne antavat mahdollisuuksia uusille tekijöille, parantavat jäsenkunnan toimintaedellytyksiä sekä ylläpitävät ja kehittävät ammattitaitoa.

Arkkitehtuurikilpailun järjestäjä tarvitsee entistä enemmän asiantuntemusta aiempaa monimutkaisempiin hankkeisiin. Safan laaja asiantuntemus varmistaa kilpailun laadukkaan valmistelun ja arvioinnin.

ARKKITEHTUURIKILPAILUT MUUTTUVASSA TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

Arkkitehtuurikilpailut ovat paras keino löytää oivaltavia ratkaisuvaihtoehtoja vaativissa hankkeissa, joissa tehtävään sisältyy esimerkiksi rakennetun kulttuuriympäristön arvojen, toimivan yhdyskuntarakenteen sekä teknisten ja taloudellisten lähtökohtien yhteensovittaminen. Safa tutkii ja tunnistaa hankkeiden erilaisia tarpeita sekä kehittää kilpailuja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Safa kerää palautetta eri tahoilta kilpailuihin liittyen ja hyödyntää sitä kehitystyössä.

Kehitystyön tavoitteena on laadukas ja Safan arvojen mukainen kilpailuprosessi. Kilpailujen laatua arvioidaan tapauskohtaisesti. Arvioon vaikuttavat muun muassa kilpailun aihe, tavoitteet, ja kilpailumuodon soveltuvuus suunnittelutehtävään.

Safa päättää tapauskohtaisesti mihin kilpailuhankkeisiin se osallistuu. Safa edistää ainoastaan hankkeita, joiden reunaehtojen ja tavoitteiden se katsoo mahdollistavan laadukkaan ja kestävästä ympäristön syntymisen. Safa käy tarvittaessa vuoropuhelua kilpailun järjestäjien kanssa hankkeen kehittämiseksi.

4. SAFA TUO ASiantuntijat ja Hallitun Proessin Kilpailuihin

Safan laaja-alainen asiantuntemus varmistaa kilpailujen laadukkaan valmistelun ja arvioinnin. Safa neuvoo kilpailujen järjestäjiä koko prosessin ajan: kilpailumuodon valinnassa, kilpailun sisällössä, reunaehtojen määrittelyssä, aikataulutuksessa sekä kilpailuohjelman ja arvostelupöytäkirjan laadinnassa. Safa antaa ohjeita arkkitehtuurikilpailun tuomariston työskentelyyn.

Safan nimeämät tuomariston jäsenet ovat puolueettomia, ammattimaisia ja päteviä. Kilpailuun osallistuville työryhmille Safa tarjoaa kilpailuympäristön, joka on laadukas, asiantunteva, luotettava, oikeudenmukainen ja tehokas. Hyvin järjestetyssä kilpailussa suunnittelijat voivat keskittyä olennaiseen.

SAFAN KILPAILUT OVAT LAADUKKAITA JA TOIMIVIA

Safan kanssa yhteistyössä järjestetyt arkkitehtuurikilpailut ovat tasokkaita ja valtakunnan tasolla yhdenmukaisia. Ne tarjoavat hankkeeseen ryhtyvälle sujuvan ja tarkoituksenmukaisen prosessin sekä parhaan mahdollisen lopputuloksen kohtuullisilla kustannuksilla. Safan pitkäaikaisen kilpailutoiminnan myötä muotoutuneet hyvät käytännöt ja prosessit jalkautuvat suunnitelmallisen toiminnan sekä laajan kansainvälisen yhteistyöverkoston avulla.

Safa tarjoaa järjestäjälle asiantuntemusta kilpailumuodon valintaan ja kilpailuohjelman laatimiseen. Tehtävään sopiva kilpailumuoto varmistaa, että kilpailulla on aito vaikutus syntyvään lopputulokseen ja hankkeen voidaan katsoa parantavan elinympäristöä.

Kattavan ohjeistuksen ja henkilökohtaisen neuvonnan lisäksi Safa tarjoaa laajan sähköisen tietokannan kilpailuohjelmista ja arvostelupöytäkirjoista, minkä avulla varmistetaan laadukkaat ja yhdenmukaiset kilpailuasiakirjat.

Safa pyrkii aikataulutamaan kilpailut yhdessä järjestäjien kanssa sekä kilpailujen tekijöiden että järjestäjien kannalta tarkoituksenmukaisesti.

Laajan verkostonsa avulla Safa etsii kunkin kilpailun kannalta sopivat asiantuntijat arvioimaan kilpailuehdotuksia. Safa pyrkii rekrytoimaan uusia asiantuntijaehdokkaita jäsenistönsä piiristä; hyväksi todettu käytäntö on, että yleisten kilpailujen tuomaristoihin tarjotaan myös uusia asiantuntijoita aiemmin niissä toimineiden rinnalle.

SAFAN KILPAILUJEN PUITTEET OVAT REILUT

Safan kilpailutoiminta ja kilpailutoimikunnan tekemien päätösten ja tuomarivalintojen periaatteet ovat läpinäkyviä. Kilpailutoimikunnan jäsenten valintaperiaatteet on kuvattu kilpailutoiminnan toimintaohjeissa. Safa varmistaa palkintojen ja palkkioiden asiallisen tason suhteessa kilpailun edellyttämään työmäärään.

5. SAFA VAIKUTTA LAAJASTI KILPAILU-TOIMINNAN KAUTTA

Arkkitehtuurikilpailut ovat merkittävä osa Safan vaikuttamistyötä. Arkkitehtuurikilpailujen avulla voidaan nostaa esiin sekä ammattikunnan sisällä että laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa merkityksellisiä asioita. Safa edistää arkkitehtuurikilpailujen huomioimista osana hyviä ympäristö-, kulttuuri- ja arkkitehtuuripoliittisia ohjelmia.

Safan jäseniä toimii kilpailujen piirissä monissa rooleissa. SAFA suosittelee, että valmistelu- ja hankintatehtävissä toimivat Safan jäsenet edistäisivät rakennetun ympäristön laatua arkkitehtuurikilpailuja järjestämällä. Jäsenille tarjotaan asiantuntija-apua ja heidän kauttaan vaikutetaan kilpailujen kehitykseen.

ARKKITEHTUURIKILPAILUT LISÄÄVÄT HANKKEIDEN NÄKYVYYTTÄ JA AVOIMUUTTA

Safa edistää vuorovaikutusta kilpailun järjestäjien ja kansalaisten välillä. Safa edellyttää, että järjestäjät viestivät kilpailuista ja niiden tavoitteista avoimesti. Kilpailuehdotusten ja eri ratkaisuvaihtoehtojen tuominen julkisesti nähtäville ja arvioitaviksi tukee tavoitetta.

Arkkitehtuurikilpailujen julkisuus edistää suuren yleisön ymmärrystä ja tietoutta rakennetun ympäristön ja arkkitehtuurin arvoista, kehittämishankkeista, vaihtoehtoisista suunnitelmista ja päätöksenteon perusteista. Kilpailut toimivat hankkeiden julkisen keskustelun käynnistäjänä ja ylläpitäjänä.

ARKKITEHTUURIKILPAILUVIESTINTÄ JA -MARKKINOINTI TUKEE VAIKUTTAMISTA

Safa viestii kilpailuista laajasti ja oikea-aikaisesti jäsenistölle ja osallistuu julkiseen keskusteluun kilpailuista. Safan viestintäsuunnitelmassa huomioidaan kilpailut ja niistä viestiminen Safan kanavissa. Safan kilpailutoiminnan periaatteita ja eri kilpailuihin liittyviä ratkaisuja sekä niiden perusteita avataan jäsenistölle. Kilpailuissa käsiteltäviä kiinnostavia ja ajankohtaisia teemoja nostetaan esiin Safan julkaisuissa. Viestinnässä ja markkinoinnissa edistetään ennen kaikkea yleisiä kilpailuja. Tavoitteena on vakiinnuttaa arkkitehtuurikilpailut osaksi hyvää hankintatapaa.